

Zij leren steeds sneller

AI-robots rukken op in de seksindustrie. Zolang regulering ontbreekt is dat 'extreem problematisch', waarschuwt jurist Carlotta Rigotti. 'Dit leidt tot ontmenselijking en onderdrukking van vrouwen'

6

Rituelen Ontgroenen heeft zin, betoogt
Barend Last (die ook spijt betuigt)

8

Pride-protest gesmoord Hoe drie kartonnen bordjes en een afgekapte speech leidden tot ophef en het aftreden van de voorzitter van het Leiden University LGBT+ Network. 'Het bolwerk van de vrijheid doet aan pinkwashing en steunt queer studenten niet'

4

Uitwisselingen met Israël opgeschort

De universiteit schort uitwisselingen met Israëlische universiteiten op.

DOOR MARK REID

Die beslissing volgt op een advies van de Commissie Mensenrechten/Conflictgebieden van afgelopen juli. In afwachting van een definitieve beslissing waren de uitwisselingen met twee Israëlische universiteiten, de Hebrew University of Jerusalem en Tel Aviv University, al eerder opgeschort. Als onderdeel van het besluit gaat de universiteit ook geen nieuwe uitwisselingen aan. De commissie noemde het in het vijftien pagina's tellende rapport aannemelijk dat het Israelische leger zich schuldig maakt aan 'ernstige en systematische schendingen van de mensenrechten en fundamentele vrijheden, waaronder het risico op genocide'. Omdat Israëlische universiteiten en het Israëlische leger nauw samenwerken komt volgens de commissie de academische vrijheid in het gedrang. Daarom raadde de commissie het college aan om de uitwisselingen te stoppen. Dat advies heeft het college nu overgenomen. In een reactie benadrukt het college dat het besluit om de uitwisselingen te stoppen het resultaat is van een 'zorgvuldigen stapsgewijs proces'. 'Wetenschap kan een heel sterke verbindende kracht zijn. Het eventueel verbreken van zulke banden kan onbedoelde effecten hebben. Universiteiten zijn er juist om verbinding te zoeken en samenwerkingsrelaties open te houden. Een generieke boycot past daar niet bij.' Toch neemt het college de adviezen en de motivaties van de commissie over. In de reactie schrijft het bestuur dat uitspraken van het Internationaal Gerechtshof die de commissie in haar rapport aanhaalde daarin zwaar hebben meegewogen. Daarnaast ziet het college dat er 'onder wetenschappers steeds meer consensus is dat de acties van de Israëlische krijgsmacht in Gaza voldoen aan de definitie van genocide'.

Het college nam het Genocideverdrag van de Verenigde Naties ook mee in de overweging, dat partijen de verantwoordelijkheid geeft om al het mogelijke in werking te zetten om genocide te voorkomen en waar nodig diplomatieke, politieke of juridische stappen te nemen. 'Hoewel de universiteit zelf geen verdragspartij is noch kan zijn, heeft het college dit perspectief meegewogen', aldus het bestuur. 'Het opschorten van de uitwisselingsovereenkomsten kan in potentie bijdragen aan de bredere doelstellingen waarop het Genocideverdrag gegrond is.' Het besluit om de samenwerkingen met Israëlische instituten stop te zetten komt na een uitgebreide reeks van oproepen, protesten en bezettingen door studenten en medewerkers. Desondanks zal het 'niet voor iedereen de gewenste uitkomst' zijn. 'Voor sommige medewerkers en studenten gaat het bestuurlijke voornemen te ver; voor anderen niet ver genoeg. Als college van bestuur hebben we een zorgvuldige afweging gemaakt voordat we dit voorgenomen besluit namen.'

Later dit jaar brengt de mensenrechtencommissie nog advies uit over wetenschappelijke samenwerkingen met Israëlische instituten, waarna het college een tweede besluit zal nemen over die banden.

@WeekbladMare

VSP verdeelt universiteitsraad

Tijdens de El Cid-week gooiden activisten een emmer compost naar de gnsv-kraam

De banden van de Vrijmoedige Studentenpartij met de radicaal rechtse Groot-Nederlandse Studentenvereniging zijn problematisch voor een deel van de universiteitsraad. 'Het is heel pijnlijk om te zien dat ze een zetel hebben.'

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO'S WALTER HERFST

De Vrijmoedige Studentenpartij (vsp) heeft voor het eerst een zetel in de universiteitsraad en is ook vertegenwoordigd in een deel van de faculteitsraden. Een aantal raadsleden is ook lid van de Groot-Nederlandse Studentenvereniging (GNSV), die wordt omschreven als radicaal rechts. Deze vereniging heeft dan weer sterke banden met de Geuzenbond, een extreemrechtse organisatie die volgens de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTV) behoort tot de zogenaamde *active clubs*, die streven naar normalisering van het rechts-extremistische gedachtegoed en het weerbaar maken van het 'blanke ras' door fysieke training. Op 14 augustus werd in Badhoevedorp de 24-jarige Thomas D. opgepakt op verdenking van het voorbereiden van een terroristisch misdrijf. Bij doorzoeken op het adres waar de verdachte staat ingeschreven, in het Brabantse Erp, werden verboden vuurwapens en munitie aangetroffen. D. is lid van de Geuzenbond en van de GNSV, eerst in Leiden, later van de Nijmeegse tak. De GNSV heeft hem inmiddels geroyeerd. De GNSV stond tijdens de El Cid nog op de informatiemarkt. Het college besloot tot toelating omdat de vereniging door de screening was gekomen, tot grote

woede van studentenpartij DSP-SC die het vertrouwen in rector Hester Bijl opzegde. Het college heeft nog niet besloten om de GNSV voortaan wel te weren maar wil daar eerst over in gesprek met de eigen gemeenschap. Twee leden van de vsp die op de kandidatenlijst stonden voor de universiteitsraadsverkiezingen afgelopen mei zijn ook lid van de GNSV. Het gaat om Arie Jovan (Wancho) Karkalasev, voorzitter van de Leidse GNSV en Vosmar Leijne. Leijne en Karkalasev haalden geen zetel in de universiteitsraad. Karkalasev zit wel in de faculteitsraad van Geesteswetenschappen. Lobke Jegen zit voor de vsp in de universiteitsraad, en heeft ook een zetel in de faculteitsraad Rechten. Maurien van der Linde zit in de raad van Wiskunde en Natuurwetenschappen. De rest van de universiteitsraad is verdeeld over de aanwezigheid van de vsp. 'Je kunt moeilijk een partij in de raad boycotten', zegt Michel Vermeer van studentenpartij DSP-SC. 'Moet ik dan niet reageren als ze een vraag stellen? Dat wordt erg lastig. Dat gaan we dan ook niet doen, maar we gaan ook niet gezellig koffie met ze drinken.' Samenwerken wordt heel lastig. 'Het hangt er ook vanaf van wat ze in de raad gaan zeggen. Als ze zich netjes gedeisd houden, zal de confrontatie minder zijn dan als ze dat niet doen. We gaan extra kritisch naar hun voorstellen kijken.' Vermeer is niet verbaasd dat de vsp voortaan aan de grond kreeg in Leiden. 'Het is immers de universiteit van Raisa Blommestein en Paul Cliteur, maar het is heel pijnlijk om te zien.' Dat er iemand van de GNSV is opgepakt, baart hem zorgen. 'Dat vloeit toch voort uit zo'n vereniging. Ik vind het zorgelijk dat ze in het systeem zitten van de universiteit. Maar we hebben een college dat dat geen reet boeit en niet ingrijpt.' Marie Kolbenstetter van personeelspartij Phdoc vindt het 'problematisch dat de partij überhaupt bestaat'. 'Met veel van de zaken waar de partij voor staat zijn we het niet eens', reageert Nadine Potters van studentenpartij PBMS. 'Ik denk dat het een lastige partij is om mee tot compromissen te komen. De GNSV keuren we natuurlijk af, maar ik weet niet of Jegen daarmee verbonden is. Ik ben

in ieder geval blij dat de kandidaten op de lijst die wel lid zijn van de GNSV niet in de universiteitsraad zijn gekomen. We gaan uit van wat wij willen bereiken in de raad. Als zij meestemt met iets wat wij willen realiseren, is dat welkom. Het is ook niet zo dat je echt samenwerkt met de andere partijen. We zijn geen coalitie.' Andere partijen zijn milder in hun oordeel. 'Je moet oppassen met het leggen van associaties', zegt Mark Dechesne van personeelspartij LAG over de mogelijke verbindingen tussen vsp, GNSV en de Geuzenbond. 'Ik heb zelf ook onderzoek gedaan naar extremisme. Je moet die banden wel zorgvuldig vaststellen. Als je dat niet goed doet, kun je mensen gaan verbinden met iets waar ze niet voor staan.' 'Ik doe niet aan *guilt by association*', stelt Patrick

Klaassen van personeelspartij UB. 'We moeten niemand uitsluiten die via ons universitaire democratische proces verkozen is om in de raad plaats te nemen. 'De vsp heeft een zetel en we gaan met hen op dezelfde wijze samenwerken als met de andere partijen. We beperken onze samenwerking ook niet met partijen die bijvoorbeeld het vertrouwen in de rector eenzijdig opzeggen.' Dechesne stelt dat hij nog niet met de andere leden van de fractie heeft gesproken over hoe de vsp te benaderen maar 'ik heb uit publieke uitingen van de vsp nog niet kunnen opmaken dat er sprake is van heel extreme opvattingen. Ik ga gewoon luisteren naar de argumenten van de partij. Als ik het er niet mee eens ben, laat ik dat wel weten.'

Reactie VSP: 'Het is niet relevant van welke clubs en verenigingen mensen lid zijn'

Volgens universiteitsraadslid Lobke Jegen van de vsp doet het er niet toe dat leden van de partij ook lid zijn van de GNSV. 'Extreemrechts is een loze term.'

Ben je zelf lid, of lid geweest van de GNSV?
'Nee.'

Heeft de vsp banden met de GNSV en de Geuzenbond?
'Er zijn mensen die bij de vsp zitten, die ook lid zijn van GNSV. Wij vinden het echter niet relevant van welke clubs en verenigingen mensen lid zijn, als ze onze visie steunen zijn ze van harte welkom om zich bij ons aan te sluiten.'

Wat vind je ervan dat ze worden betiteld als radicaal- of extreemrechts?
'Ik vind "extreemrechts" inmiddels een loze term. Het enige wat je er tegenwoordig nog mee doet is het debat verarmen.'

Wat is jouw reactie op de arrestatie van het GNSV-lid?

'Ik ben niet betrokken bij GNSV dus mijn reactie daarop is niet relevant.'

Wat vind je van de vermeende banden van de GNSV met de Geuzenbond?

'Ik heb er wel wat nieuwsartikelen over gelezen, maar wat mij dan vooral opviel was de slechte journalistiek. Ik vind het *hit pieces*. Er ontbreekt vaak goed weerhoor. De media-aandacht die de GNSV krijgt staat niet in verhouding tot de geringe omvang van de vereniging. Daarnaast is het allemaal *guilt by association*.'

Een collega in de raad noemt het bestaan van vsp 'problematisch'. Wat vind je daarvan?
'Het is ieders goed recht om het oneens te zijn met wat wij vinden, en ik ga daar ook graag het gesprek over aan zodat we elkaar wellicht beter kunnen begrijpen. 'Wat ik wél zorgelijk vind, is wanneer bijvoorbeeld wordt gezegd dat wij geen podium zouden mogen krijgen en er over uitsluiting van onze partij wordt gefantaseerd. Dan begint het namelijk ondemocratische vormen aan te nemen.'

'Het is problematisch dat de partij überhaupt bestaat'

Wat moet ik doen om mijn grenzen af te bakenen?

De zomer zweette vertrouwelijk zijn laatste warmte uit, terwijl ik afsukkelen met mijn lichtrode strandneus stout in de lucht zijn zouten zegen over mijn rug voelde glijden en de bijzondere opdracht van mijn psycholoog kinwrijvend overpeinsde. Ze had er ondeugend bij geglimlacht toen ze me licht meisesachtig maar met de charme van uitgeleefde vrouwelijkheid enig 'huiswerk' had toebedeeld.

De zwerm kolibries op haar witte zomerjurk scheen op dat ogenblik pardoes naar binnen te glippen en haar zwaarbevochten uitdijing zo liefkozend te kietelen dat ze voor even geen mevrouw Welgraven meer was, maar gewoon Bobby. Ik prees mezelf gelukkig getuige te mogen zijn van zo'n kortstondige gedaanteverandering waarbij de dorstige stralen van een heel vroeger leven in een lichtflits de oude huid doorpriemen, maar lang kon ik bij zo'n zoet vergezicht niet verwijlen of ze sprak me jufferig toe. 'Henrik, snap je het? Je moet deze week minstens één voorbeeld noteren van een moment waarop je je grenzen stelt aan anderen. En het maakt niet uit naar wie precies. Dat mag je moeder zijn of een huisgenoot, maar ook gewoon de conducteur of een straatverkoper, begrepen?' Ik knikte afwezig van 'ja' en schudde nog dolend in mijn dagdromen haar slanke hand. Hierna had ik met mijn energieke kunstvriendin C. op een trendy ligbedterras afgesproken, waarbij mijn melkflesmombakkes voorzeker in een coma aan melanine zou verzuipen. Daarom wilde ik bedekt wat factor 50 over mijn facie smeren, toen C. net aan kwam dertelen.

'Hey Labino, vergeet je tomatenneus niet haha!' 'Is dit een grens?' schoot er onmiddellijk door me heen. En wat moet ik eigenlijk doen als ik een grens aangeef? 'Hol' roepen? Een lijn door de lucht trekken? Wilders nadoen? Ik had werkelijk geen flauw benul, maar daar maalde C. geen seconde over. Ze stak driftig van wal over haar *crazy summer* en vertelde me dat Lowlands alleen te overleven was met blikjes AH-knakworst en Alpine partyplugs, dat de KitKatClub in Berlijn by far de grootste psychodome was waar je geheugen zichzelf vergeet, dat het theaterfestival Parade een incestueuze slangenkuil was van like-likkende toneeltrutjes, dat ze een waanzinnige DM kreeg van een actrice die op doorbreken stond, dat ze zich feministisch inconsequent voelde naar een haarkleurverandering voor een kwarrel en *by the way* dat haar beeldende kunstproject de *Schaamstreek* was geaccepteerd – 'echt wauwieleuk!' – omdat de illustraties van vrouwelijke vinger-afrukken in ejaculerende mannenlichamen een *queer-empowering antidote* vormen waarin zich een seksuele machtsomwenteling manifesteert, en zo zwetste ze onze hele afspraak ongestoord door.

Bij deze sensationele vakantiemonoloog van C. had ik die middag vast mijn grenzen moeten stellen, quasi-lacherig met een ironische ondertoon iets moeten zeggen als: 'En hoe was mijn vakantie?' Maar ik vertikte het. Dat hele grenshuiswerk beviel me niet. Ik wil mezelf niet als een pafferige Orbán zien die continu bezig is zijn grenzen af te bakenen en iedereen af te stoten die ook maar met z'n kleine teen over een conventioneel stippellintje treedt. Bah, wat een misselijk mensbeeld schuilt hieronder zeg, een neoliberale herinstallatie van een hebzuchtig maakbaarheidsideaal waarmee ik als een staat in het klein, mijn eigen soeverein, de ganse wereld reduceer tot mijn grillige liever-niet-lijntjes die we bij gebrek aan elke andere zekerheid in het leven maar 'grenzen' noemen om nog enigszins de illusie van controle te koesteren in de beroerde baaiert van dit grote Niets. Bij mijn volgende behandel sessie zou ik mevrouw Welgraven eens onverbloemd deze waarheid toewerpen. Das pas een grens! Misschien zou ze bij zo'n originele invulling van haar huiswerkopdracht opnieuw als een Bobby oplichten. Misschien zou de zomer langzaam in haar broerierige kantoor uitsterven als een smachtende smeulbrand. Misschien zou ik C. het volgende portret in de *Schaamstreek* kunnen schenken. Want op de grens van het verlangen, is iedereen een vluchteling.

Henrik Laban is docent Nederlands en volgt de lerarenmaster

Roeibond berispt Nereus vanwege inval bij Njord

De Amsterdamse studentenroeivereniging Nereus is op de vingers getikt door de Koninklijke Nederlandse Roeibond (KNRB). Als leden zich nog één keer misdragen, mogen ze niet meedoen aan de Varsity van 2026 en 2027.

DOOR TIRZA DE GRAAF

De tuchtcommissie van de KNRB deed die uitspraak naar aanleiding van de bestorming door Nereus-leden van de sociëteit van de Leidse studentenroeivereniging Njord, vorig jaar oktober. Bij die inval werden waardevolle archiefstukken van de muur gerukt, de zaal besmeurd met meel, stroop en eieren en moest een Njord-lid met een hoofdwond naar de dokterspost. In aanloop naar de einduitspraak legde de bond beide verenigingen al een ordemaatregel op. Vanwege zorgen over de 'nog niet genoeg bedaarde gemoederen' zouden aanhangers van Njord en Nereus niet welkom zijn bij de Varsity van 2025. Uiteindelijk werd die maatregel weer ingetrokken, nadat beide verenigingen hadden laten blijken dat de zorgen onnodig waren. Nereus heeft nu een officiële waarschuwing gekregen: als de vereniging nog één keer tuchtrechtelijk gestraft moet worden in de aanloop naar de komende twee edities van de Varsity kunnen zij deelname aan de belangrijkste roeiwedstrijd van het jaar vergeten.

Sophia Boomsma, voorzitter van Njord ten tijde van het incident, is tevreden dat er nu een definitieve uitspraak is. 'Ik ben blij dat we er eindelijk een punt achter kunnen zetten.' Volgens haar was er behoefte aan verduidelijking over wat acceptabel gedrag is en kunnen de twee verenigingen nu op goede voet met elkaar verder.

Het bestuur van Nereus wilde niet reageren en hing de telefoon op. Na het incident zei toenmalig voorzitter Isak Verkaik te zijn 'geschrokken van het gedrag van onze leden' en 'de gang van zaken ten zeerste af te keuren'. Maar hij zei ook dat de daders van de inval 'op eigen initiatief' hadden gehandeld.

De KNRB beaamt dit, maar benadrukt ook dat dit dus betekent dat de vereniging haar leden niet goed genoeg heeft geïnformeerd over de omgangsnormen en grenzen waardoor de bestorming in eerste instantie kon gebeuren.

De bestorming viel niet in goede aarde bij de hogere onderwijsinstellingen van Amsterdam: de Universiteit van Amsterdam (UVA), Vrije Universiteit (VU) en de Hogeschool van Amsterdam (HvA). Nereus had namelijk het jaar daarvoor al een waarschuwing gekregen toen er iemand onwel zou zijn geworden in de kennismakings-tijd van de vereniging. Nereus kreeg een brief van de instellingen met de boodschap dat zij onmiddellijk de bestuursbeurzen introkken en dat werving van nieuwe leden voorlopig niet meer onder hun naam zou mogen. Ook een eerder toegekende subsidie van Stichting Studentensport werd ingetrokken.

Pride moet wel gezellig blijven

Studenten die tijdens de Pride vanaf de universiteitsboot protesteerden tegen politiegeweld zijn tegengehouden door andere opvarenden. Als gevolg van de rel is de voorzitter van het universitaire lgbt+-netwerk opgestapt. 'Studenten de mond snoeren gaat tegen alles in wat ik doceer.'

DOOR VINCENT BONGERS EN MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO MARC DE HAAN

'PRIDE STARTED AS AN ANTI-COP RIOT!' staat op een protestbord dat een student omhooghoudt op de universiteitsboot tijdens de Pride afgelopen zaterdag. Op twee andere bordjes staat 'LEIDEN, DON'T TURN YOUR BACK ON POLICE VIOLENCE!' en 'THIS SIGN IS NOT POLITICAL BUT PRIDE IS!' De slogans verwijzen naar Pride 2023 toen activisten demonstreerden tegen *pinkwashing* en vercommercialisering van het evenement. De politie greep toen hard in tegen het protest. Demonstranten kregen klappen met wapenstokken. Een agent raakte de controle helemaal kwijt en begon 'op een van ons in te slaan', zei een van de activisten destijds in *Mare*. 'Waarom worden wij van de brug afgeslagen?' Naar aanleiding van die berichtgeving over het geweld werden er vragen gesteld in de Leidse gemeenteraad. Ook tijdens de Pride-editie van vorig jaar klonk er op de universiteitsboot protest tegen het politie-ingrijpen. Dat leidde weer tot woede van de organisatie die politieke uitingen op de deelnemende boten verbood. De universiteit belooft zich aan die regel te houden. Op de universiteitsboot ontstaat zaterdag dan ook rumoer als een aantal studenten zich niet bij dat verbod neerlegt. 'De pride is namelijk juist politiek', vertelt Cal (20, psychologie), een van de demonstranten die een bord omhoog hield. 'Het is dé plek om te protesteren.' Het protest zorgt voor onenigheid. Looi van Kessel, universitair docent genderstudies en voorzitter van

Leiden University LGBT+ Network vaart mee. 'Hij en andere medewerkers van de universiteit zeiden tegen ons dat we de borden niet mochten tonen', aldus Cal. 'Als we de borden zouden laten zien, dan zou de boot uit de parade worden gehaald', zeggen een demonstrerende student en medewerker die anoniem willen vertellen over hun ervaringen. 'Maar we hielden de borden toch omhoog', vertelt Cal. 'Vervolgens probeerden Van Kessel en een andere medewerker ons zover te krijgen om ze weer weg te stoppen. Ze zeiden dat we egoïstisch waren en de Pride ruïneerden.' 'Klopt', geeft Van Kessel toe. 'Dat was inderdaad mijn eerste reactie, waar ik spijt van heb. Maar ik voelde me te kakken gezet door de studenten en reageerde uit emotie. Ik heb op het eind van de Pride wel mijn excuses gemaakt.' Hij legt uit waarom hij in eerste instantie zo reageerde. 'Ik ben een van de eindverantwoordelijken voor wat er gebeurt op die boot en hoe de universiteit zich presenteert. Ik heb een afspraak gemaakt - ook met de studenten van Queer Leiden University - en mijn woord is wel wat waard. Maar als je met een groep studenten een afspraak maakt, betekent dat niet dat je met alle studenten een afspraak maakt.' Toen er toch protest kwam, ontstond er een probleem. 'De schipper vertelde me dat de politie de borden had gesignaleerd. Ze moesten worden weggehaald, anders zou de boot uit de parade worden gehaald.' De schipper zag ook dat de politie foto's maakte van studenten met

protestborden. 'Agenten hebben redelijk intimiderend naar ons staan gebaren, terwijl op de borden niets staat wat niet mag. Vorig jaar wilden ze ons ook al uit de parade halen.' De politie beweert overigens dat ze geen rol heeft gespeeld. 'Er was geen sprake van een openbare ordeverstoring', laat woordvoerder Tonya van Tol weten. 'Wij hebben geen actie ondernomen. Het is niet aan de politie om te bepalen of een demonstratie wel of niet is toegestaan, maar aan de gemeente.' De gemeente Leiden reageerde niet op vragen. Uit 'verantwoordelijkheidsgevoel' verzocht Van Kessel de studenten 'met klem' de borden weg te doen. 'Ze bleven voet bij stuk houden. Wat ik heel dapper vind, want je moet maar zo tegen je docent in durven gaan.' Dat bracht Van Kessel naar eigen zeggen in een 'onmogelijke positie'. 'Als ik me aan die afspraak met Pride zou houden en mijn studenten de mond zou snoeren, zou dat tegen alles ingaan wat ik doceer. Ik vertel ze dat ze moeten opstaan tegen onrecht. Een aantal studenten zei terecht tegen mij: "Als jij ons nu de mond snoert, wat zijn je colleges dan nog waard?"' 'Ik had die afspraak nooit moeten maken en had tegen de organisatie moeten zeggen dat dit soort protesten bij Pride hoort. Ik had mijn studenten in bescherming moeten nemen.' Van Kessel en zijn collega's gaven hun verzet tegen het protest uiteindelijk op. 'Hij zei dat hij het eigenlijk ook

'Diversiteitsnetwerken zijn een wassen neus'

In een post op LinkedIn waarin Looi van Kessel bekendmaakte te stoppen als voorzitter van het Leiden University LGBT+ Network is hij kritisch op het diversiteitsbeleid van de universiteit. De manier waarop de netwerken zijn georganiseerd zijn een 'wassen neus', schrijft hij. 'Wat de universiteit organiseert is een buffer tussen de administratie en de studenten waarmee ze niet in gesprek wil.' 'Dat bericht schreef ik uit frustratie wat ik zelf heb ervaren bij het lhbti+-netwerk', legt Van Kessel uit. 'Voor mijn voorzitterschap ben ik ook lid geweest. De universiteit heeft verschillende diversiteitsnetwerken, maar die vallen een voor een uit elkaar. Het Leidse vrouwen netwerk werd geleid door heel bevlogen medewerkers die dit allemaal vrijwillig deden. 'Het Leiden University LGBT+ Network in 2018 opgericht. Naast al zeer drukke academische banen kregen we er extra taken erbij. Daar krijgen we helemaal niks voor. We hebben er regelmatig aandacht voor gevraagd, maar er is nooit iets veranderd. Het vrouwen netwerk is al opgehouden te bestaan, mensen zijn van baan gewisseld, of simpelweg opgehouden. 'Ondertussen maakt de universiteit wel goede sier met ons. Maandelijks is er een bijeenkomst voor nieuwe medewerkers. In de bijbehorende presentatie zit een slide met al "onze netwerken", terwijl veel van die netwerken inmiddels non-actief zijn. 'De universiteit zou structureel geld moeten vrijmaken zodat iemand zich kan inzetten voor dat netwerk, al is het maar voor 0.1 fte, in plaats van dat diegene in de avondurtjes en tussendoor ingewikkelde dingen moet regelen.'

wel met ons eens was', aldus Cal. 'We hebben de muziek op de boot uitgezet en een van ons gaf een protest-speech via een megafoon toen we langs de tafel met de jury (die de boten beoordeelt, *red.*) voeren. De muziek ging vervolgens weer keihard aan zodat niemand ons kon horen en de schipper rukte de megafoon uit de handen van diegene die de speech hield.' 'Hij pakte ook het papier met de speech af', zegt een van de andere twee demonstranten.

'Hij was sowieso best agressief', vult Cal aan. 'Hij schreeuwde naar ons, probeerde de borden uit onze handen te trekken. Hij prikte met zijn vinger in een van de demonstranten. En niemand van de medewerkers op de boot greep in, dat was zorgelijk.' 'Ze hadden de keuze om ons te helpen, of in ieder geval te steunen', zeggen de anderen. 'Maar ze hebben zichzelf op de eerste plaats gezet.'

Voorzitter van Canal Pride Leiden Lorenzo van Beek zegt niet in *Mare* te willen reageren op het incident. 'Als er twee jaar geleden enigszins goed met het interview dat ik toen bij een collega heb afgegeven was omgegaan, had ik nu met liefdevol vragen beantwoord', zegt hij. 'Maar aangezien *Mare* dermate gekleurd is, vind ik dat geen goede journalistieke uiting.'

De universiteit is niet blij met de actie van de studenten. 'We vinden het belangrijk om aan Pride mee te kunnen doen', reageert universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke. 'Het is daarom dan ook heel vervelend dat het evenement opnieuw is verstoord door protesten op de boot van de universiteit. De universiteit heeft zich na overleg met onze netwerken opnieuw ingeschreven en ons gecommitteerd aan het Pride-reglement. Vrijheid van meningsuiting is een belangrijk recht van iedereen maar als we aan Pride deelnemen, moeten we ons ook aan de afspraken houden. Kennelijk is er bij een aantal deelnemers toch behoefte om te protesteren tijdens de Pride. Dit is al de derde keer. Hierover willen we op korte termijn een gesprek met betrokken partijen aangaan.' Van Kessel besloot mede vanwege het incident per direct op te stappen als voorzitter. Ook is hij kritisch op het diversiteitsbeleid (zie kader). 'Ik heb besloten die taak neer te leggen omdat mijn positie onhoudbaar is geworden. Ik zou niet trouw aan mezelf zijn en niet integer handelen als ik deze positie had aangehouden.'

'Ik ben boos op de universiteit omdat ze ons niet steunen', zegt Cal. 'Ze hoeven het niet helemaal met ons eens te zijn, maar laat ons zeggen wat we willen. Het is frustrerend dat de universiteit, die zichzelf het bolwerk van de vrijheid noemt, niet voor onze vrijheid opkomt. Ze doen aan *pinkwashing*. Ze hebben een boot bij de Pride maar ze steunen queer studenten niet echt.'

Diverse seksrobots van het bedrijf Realdoll

Seksrobots zijn niet onschuldig

Dankzij AI worden seksrobots steeds slimmer. Het gebrek aan regulering is ‘extreem problematisch’, stelt jurist Carlotta Rigotti. ‘Je kunt ze een verkrachtingsscenario laten naspelen.’

DOOR VINCENT BONGERS

‘E rvaar het legendarische Realdoll-gevoel’, zo adverteert het gelijknamige bedrijf de nieuwste lijn seksrobots. Iedere pop heeft ‘een hoofd dat wordt aangestuurd door AI en uw genot verhoogt met een functionerende bluetooth vagina die u kunt stimuleren om zo uw Realdoll te laten klaarkomen’. Ze ‘is ontwikkeld om over u te leren, zich aan u aan te passen en op de meest intieme manier uw metgezel te zijn’, jubelen de makers. Maar lerende seksrobots als de Realdoll kunnen de nodige problemen met zich meebrengen, stelt jurist Carlotta Rigotti. Ze is postdoc onderzoeker bij het Leidse Centrum voor Recht en Digitale Technologie en publiceerde onlangs het boek *The Regulation of Sex Robots*. Het onderwerp kwam toevallig op haar pad. ‘In 2018 liep ik stage bij een advocatenkantoor en hield me bezig met zedenzaken. In die periode opende in Turijn, de stad waar ik vandaan kom, een bordeel met seksrobots van het bedrijf Lumidolls. Nou, ja, seksrobots, dit waren sekspoppen, want ze waren niet voorzien van AI.’ Volgens berichtgeving in diverse media waren de poppen populair. Klanten betaalden volgens de *New York Post* honderd euro om een uur samen te zijn met de op anime geïnspireerde Aki, de engelachtige Lily of Katy met haar ‘doordringende blik’. ‘Na twee weken sloot de politie het bordeel’, vertelt Rigotti. ‘Het zou niet voldoen aan publieke gezondheidswetgeving.’ Onzin, aldus de jurist. ‘Het was duidelijk dat de autoriteiten vonden dat de sekspoppen moreel verwerpelijk waren. Er was geen wettelijke basis om het bordeel te sluiten. Het werd een schandaal. Italië is nogal restrictief als het gaat om seksualiteit. Iets verbieden is altijd een slecht idee als je niet eerlijk en transparant bent over wat het probleem nou is. In Italië wordt helemaal geen debat gevoerd over de voor- en nadelen van de seksrobots.’ Maar ook in andere landen is er nauwelijks discussie over, aldus Rigotti, en dat moet veranderen. ‘De robots kunnen schadelijk zijn omdat ze er extreem stereotiep uitzien. Ze zijn gemodelleerd naar vrouwen in de gemiddelde pornofilm.’

Grote borsten en billen, gekleed als meisjes in schooluniformen of sexy verpleegsters. ‘Klanten, meestal heteroseksuele mannen, kunnen ze naar hun eigen fantasie en smaak aanpassen. Dat bevestigt het idee van vrouwen als lustobject. Uiteindelijk leidt dat mogelijk tot ontmenselijking en onderdrukking van vrouwen.’ Er zijn ook mannelijke seksrobots, maar dan maar een paar varianten, die niet naar wens zijn aan te passen. ‘Er zijn ook modellen die zijn geïnspireerd op films en series. Zo heb je een prototype dat eruitziet als een wezen uit de film *Avatar*, die is helemaal blauw.’ Hoe groot de industrie precies is, is moeilijk in te schatten. Betrouwbare cijfers zijn er niet. ‘Het blijft toch een deels underground business. Bedrijven gebruiken

‘Technologie doet precies wat de bezitter wil, moet de vrouw dat dan ook doen?’

ook omfloerste termen als “gezelschapsrobots” voor hun producten. Ze kosten toch wel gemiddeld iets van tienduizend euro, dus de markt is redelijk exclusief.’ De robots met AI reageren op wat de gebruiker wil en spelen in op diens, mogelijk ook gewelddadige, fantasieën. Je kunt ze bijvoorbeeld een verkrachtingsscenario laten spelen. ‘Een robot hoeft geen toestemming voor seks te geven. Seksueel geweld tegen vrouwen dreigt zo genormaliseerd te worden.’ Tegen de komst van de robots kwam vanwege deze redenen dan ook verzet. In 2015 lanceerde Kathleen Richardson, Brits hoogleraar Ethics and Culture of Robots and AI de zogeheten *campaign against sex robots* (inmiddels: *campaign against porno robots*). ‘De beweging wilde eerst een verbod op de robots, maar is iets van toon veranderd en nu meer gericht op het bespreekbaar maken van de problematiek.’ Hoe levensechter de robots, des te vager de grens tussen mens en machine wordt. ‘Als je de seksrobot ziet als bezit, iets wat je domineert, bestaat de kans dat je een mens, in dit geval vaak vrouwen, ook als bezit gaat zien. Zij is onderdanig aan jou, moet doen wat jij wil. De technologie doet precies wat de bezitter wil, moet de vrouw dat dan ook doen?’ En toch is Rigotti geen voorstander van een verbod. ‘Feministische hardliners zeggen: verbieden. De andere kant van het spectrum vindt dat er helemaal geen regulatie nodig is. Beide kampen zijn te extreem, vind ik. Want zo marginaliseer je altijd groepen. Ik probeer een balans te vinden. Hoe kunnen we het ontwerp van de robots een bepaalde kant op duwen met AI-regulering?’ Een algemeen verbod is volgens haar ook nutteloos omdat dat het maatschappelijk vraagstuk niet oplost. ‘Als systematische onderdrukking van vrouwen en andere groepen het probleem is, dan is criminalisering niet de oplossing. Het zou ook een symbolisch verbod zijn: niemand gaat dat handhaven.’ Ontwerp en software aanpakken is een beter idee. ‘Producteer robots die meer zijn toegesneden op vrouwen en lgbtqi+-personen en niet zijn opgebouwd uit porno-clichés. Kom met meer diversiteit, want iedereen heeft zo

zijn voorkeuren. Het is allemaal mogelijk. In het aanbod in seksspeeltjes is het aanbod wél breed.’ Verder moeten de machines ‘niet alleen met extreem masculiene gegevens’ worden gevoed, maar met verschillende data. ‘De programmering moet minder stereotiep worden. Voor bedrijven moet het ook interessant zijn om robots voor andere groepen te maken. Uiteindelijk gaat het toch om geld verdienen.’ Bepaalde zaken moeten wel degelijk worden verboden, vindt Rigotti. ‘De gesimuleerde verkrachtingsscenario’s zijn extreem problematisch. Ik stel voor om dat soort handelingen niet mogelijk te maken. Op dit moment zijn er nog geen wetten die direct betrekking hebben op seksrobots, omdat niemand eraan denkt dat die nodig zouden kunnen zijn.’ Maar volgens de jurist zijn ook bestaande regelingen al op de robots toepasbaar. ‘Op EU-niveau zijn beveiligingsregels die bepalen hoe persoonlijke gegevens worden verwerkt. Ook de recente Europese AI-verordening die AI-systemen in risico-categorieën indeelt om kwetsbare gebruikers te beschermen, zou je kunnen toepassen. ‘In de EU-verordening staat ook dat in de verzameling en verwerking van data door AI ongelijkheid moet worden voorkomen. De verordening houdt helaas geen rekening met zaken als kwesties rond gender. Het zijn veiligheidsregels voor producten die geen rekening houden met de negatieve maatschappelijke impact, bijvoorbeeld op vrouwen, van bijvoorbeeld deze robots. Ik zou graag zien dat dat wel gebeurt. ‘De verordening zou je ook kunnen toepassen op gender. Dat zou gevolgen hebben voor de seksrobots. Bedrijven die ze in de EU willen verkopen moeten zich dan aan die regels houden en anders gaan programmeren en ontwerpen. Wellicht komen ze dan ook tot de conclusie dat er meer markten voor seksrobots zijn dan ze dachten.’

Carlotta Rigotti, *The Regulation of Sex Robots. Gender and Sexuality in the Era of Artificial Intelligence*. Routledge, €75,00 (ebook €44,19)

Ontgroeningsrituelen zijn nog steeds nuttig, betoogt oud-verenigingslid Barend Last in zijn boek *De kunst van het ontgroenen*. ‘Als ontgroeningen seksistisch zijn, is het niet gek dat studenten banglijsten gaan maken.’

DOOR **SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK**
FOTO **ANEFO/NATIONAAL ARCHIEF**

Kaalgeschoren feuten tijdens een ontgroening in 1961

Samen op morele vakantie

Iets aan haar irriteerde me mateloos. Ze had een houding die mij de indruk gaf dat ze zich verheven voelde boven de ontgroening, met een subtiele glimlach die ik al vanaf het begin had opgemerkt. Een glimlach die zei: jullie spelletjes doen me niks. (...) Ik besloot haar aan te pakken en wel voor het oog van de groep. (...) Ik ging naast haar staan, me bij gebrek aan echte autoriteit krampachtig vasthoudend aan uiterlijk vertoon: haren strak naar achteren gekamd, gekleed in een formeel gilet en voorzien van een decadente wandelstok (...). Showtime!

Het is een autobiografische passage uit het boek *De kunst van het ontgroenen* van Barend Last. Het vond plaats in de zomer van 2012, op een afgelegen plek in de bossen bij Utrecht. Last was dat jaar verenigingsvoorzitter van Utrechtse studentenvereniging Unitas en 'opperbaas van de ontgroening'. Maar het genoegen dat hij schepte in het stelselmatig verbaal vernederen van specifiek één lid, maakte plaats voor schaamte toen ze na een paar dagen de handdoek in de ring gooide. Last had haar weggepest.

In het boek zeg je sorry tegen haar. Heb je ook persoonlijk contact gezocht?

'Nee, en ik denk dat ze daar ook niet op zit te wachten. Ik weet niet meer hoe ze heet en vind het ver gaan om een hele zoektocht te starten. De excuses in het boek zijn oprecht, maar het gaat ook over het reflectieve vermogen dat is voortgekomen uit die gebeurtenis. Ik heb iets gedaan waarvan ik toen niet wist wat de impact ervan was. Maar als ik haar nu op straat zou tegenkomen, zou ik zeggen: "Sorry. Dit had niet mogen gebeuren."

Dit incident was de aanleiding voor je boek. Je sprak met sociologen, psychologen en ervaringsdeskundigen over inwijdingsrituelen bij studentenverenigingen en militairen. Ze blijken – ondanks eeuwige maatschappelijke weerstand – al decennia te bestaan. Wat maakt ontgroeningen zo aantrekkelijk?

'De ontgroening zelf is voor ontgroenden niet zozeer aantrekkelijk, maar wel het lidmaatschap dat ze erdoor verkrijgen. Daarom zijn ze bereid om ontberingen te doorstaan. Ontgroeners willen een hechte groep creëren die zich onderscheidt van de rest.'

Vroeger waren (corporale) studentenverenigingen bedoeld voor de elite, tegenwoordig komen de leden overal vandaan. Is er nog wel sprake van exclusiviteit?

'Nee, dus proberen verenigingen dingen uit om die elitaire status toch te behouden, zoals dat universitair studenten twee lootjes krijgen en hbo'ers één. Er wordt nog steeds gedaan alsof de elite bij het corps zit, maar dat is allang niet meer zo. Zij hebben er wel enorm veel baat bij om dat beeld in stand te houden, omdat dat mensen trekt.

'Men denkt: als ik bij het corps ga, dan heb ik status en toegang tot het *old boys network*. Zeker disputen bij corporale verenigingen hebben

het idee opgevat dat hoe toffer en prominenter je denkt te zijn, hoe zwaarder de ontgroening moet zijn. 'Het dispuut Thalia van het Amsterdams Studenten Corps mag dit jaar bijvoorbeeld geen nieuwe leden meer aannemen omdat ze daar achterlijke dingen doen. Daar moet je gewoon mee stoppen.'

Wat doen ze daar dan?

'Moet ik daar nu een boekje over opendoen? Laat ik zeggen: dingen die geen enkel doel dienen. Puur machtsvertoon en zwaar vernederen, zoals Vindicat eerder in het nieuws kwam met het brandmerken van studenten. Aan dat soort dingen moet je denken. 'Een goede ontgroening hoeft niet heel zwaar te zijn om een goede band te smeden. En een zware ontgroening is geen voorwaarde voor een goede band.'

Gelden tijdens een ontgroening andere wetten?

'Vergelijk het met festivals: daar nemen mensen ook een pilletje, om heel even de grenzen van het betamelijke op te zoeken. Ze zijn anders gekleed, drinken meer, zoenen vaker met een vreemde. Ze gaan even op morele vakantie, zoals Leids socioloog Don Weenink dat noemt. 'Bij een dispuutsontgroening gebeurt precies hetzelfde. Er zijn wel wetten, maar er gebeuren ook dingen die je in het dagelijks leven niet doet. Dat met elkaar beleven, creëert groepsgevoel. 'Toen ik bij de marine zat en een weekend op Texel was, bootsten we drie dagen oorlog na als onderdeel van mijn militaire vorming. Ik moest met tien man een ketting van vijfhonderd kilo tillen, achttien kilometer marcherend over het strand, en we droegen nog iemand mee op een brancard. Het doel was: hoe ga je met elkaar als team in een heel zware situatie? Als ik de Arboretum ernaast zou leggen, kan het niet door de beugel. Maar daar rekten we onze grenzen op om die crisissituatie te creëren. Het was bijzonder pittig, maar uiteindelijk was het heel vormend en ik ben trots op het feit dat ik het heb gehaald. Zoiets kan dus heel positief uitpakken.'

Hoe ontstaan ontgroeningsexcessen?

'Ten eerste kan normvervaging en *pluralistic ignorance* optreden: je gaat zó op in de groep, dat wanneer er iets gebeurt wat je eigenlijk niet oké vindt maar waarbij je niemand anders ziet ingrijpen, je zelf ook niets doet. Daardoor verlies je je eigen identiteit en morele kaders uit het oog.

'Dat zag je gebeuren bij de dood van Sanda Dia (de Vlaamse student die in 2018 overleed bij een ontgroening, *red.*). Het groepsdenken was zo sterk geworden, dat er de-individualisering optrad: de groep op zichzelf kreeg een identiteit. Vervolgens kan morele ont koppeling ontstaan, waardoor je iemand niet meer ziet als mens, maar als object waarmee je alles kan doen wat je wil.

'Een ander fundamenteel probleem is de verwarring tussen doel en middel. Een heleboel rituelen bij ontgroeningen worden gedaan omdat het traditie is, maar waarvan niemand meer kan uitleggen wat het eigenlijke doel ervan is.

'Tot slot is er vergeldingsdrang. Als jij in je ontgroening iets meemaakt wat indruist tegen je overtuiging, maar wat je goedpraat omdat je graag bij de groep wil horen, ga je het jaar erop zelf vernederen om rechtvaardiging voor jouw leed te krijgen. Soms doe je daar nog een schepje bovenop. Allemaal ingrediënten voor een toxische cocktail.'

Maar ontgroeningscommissies hebben toch draaiboeken?

'Denk jij dat die helder zijn geformuleerd? Toen ik ontgroeningscommissie werd, had ik tien maanden om me voor te bereiden. Ik ging er vanuit dat er overdrachtsdocumenten waren waarin stond welke rituelen we met welk doel deden en hoe we dat wilden bereiken. Dat was er niet. Ik kreeg wel een draaiboek waar tot op de minuut in stond beschreven wát we moesten doen, maar nergens wat het achterliggende verhaal was.

'Als je niet kunt uitleggen waarom je iets doet, moet je met dat ritueel stoppen. Bij het brandmerken van studenten kan ik geen ander doel bedenken dan machtsonderwerping. Dat is niet de functie van een ontgroening.

'Daarnaast oogst je wat je zaait. Een goede ontgroening plant de zaadjes voor wat je later in de cultuur van je club wil terugzien. Als jij in je ontgroening seksistisch bent, vind ik het niet gek dat studenten banglijsten gaan maken. Ook leiderschap is van belang. Jonge twintigers die aan het roer van een ontgroening staan: het kan, maar zorg ervoor dat er nuchtere en ervaren ouderejaars bij zijn en vermijd geïsoleerde situaties waarin macht kan ontsporen.

'Ook fysieke veiligheid moet vooropstaan: deelnemers moeten altijd kunnen stoppen en grenzen worden gerespecteerd. Een nee is een nee, geen uitnodiging tot extra druk.' >

‘Vernedering werkt altijd averechts en wekt vooral vervreemding en wraakgevoelens op’

Ontgroeningstafereel bij Minerva, in 1919. De overgrootvader van Barend Last staat rechts op de foto, met een slagersmes in zijn hand. Foto uit het familiearchief van de familie Last

> In mijn eigen dispuutsontgroening moesten mijn jaargenoten en ik, geknield in een babybox, een door de blender vermalen Happy Meal eten, op smaak gebracht met een milkshake. Ik weigerde en ben de box uitgestapt, terwijl mijn jaargenoten het kokhalzend opaten. Die grens werd geaccepteerd: ik kreeg droog brood als avondeten, wat ik overigens weigerde om mijn 'jaarband' te tonen. Heeft mijn dispuut goed gehandeld?

'Jij hebt je grenzen aangegeven en zij hebben die geaccepteerd. Dus in die zin: absoluut. Je kunt je wel afvragen of het nodig is om een vermalen Happy Meal voorgeschoteld te krijgen, maar het is wel voedsaam en een manier om je walging te overwinnen. Je ziet soortgelijke dingen ook bij tv-shows als *Wie is de Mol* en *Expeditie Robinson*. Zolang je maar nee kan zeggen vind ik dat niet iets gek.

'Ontgroenden moeten de ruimte krijgen om in opstand te komen. Bij Unitas, waar ik lid was, hebben we bewust momenten gecreëerd waarbij we wilden dat nieuwe studenten zouden rebelleren, waarmee ze laten zien voor hun grenzen te staan.

'Ik weet nog dat een paar gasten een voor een bij een bestuurslid moesten langskomen. Iedereen moest op zijn knieën zitten terwijl het bestuurslid een leverworst tegen de mond van de ontgroende hield en hem vroeg eraan te likken, alsof hij aan het pijpen was. De eerste die aan de beurt was, tikte de leverworst weg en riep: "Ben je helemaal gek geworden?" Het bestuurslid grinnikte en droop af. Maar de volgende student kwam naar buiten met allemaal worst in zijn gezicht. De ene doet het wel, de ander doet het niet. Het bestuur keek hoe ver ze kon gaan, maar het was geen probleem om ertegenin te gaan.'

Ik denk dat veel studenten van achttien niet weten dat ze die grenzen mogen stellen.

'Dat klopt, maar een ontgroening is ook een manier om je grenzen te leren kennen. Het moet alleen wel binnen het betamelijke blijven. Dit voorbeeld is vrij discutabel en roept bovendien de vraag op waarom er toch zo vaak homo-erotische elementen in ontgroeningen van mannendisputen zitten. Ik heb mensen gevonden die daar onderzoek naar hebben gedaan en wat blijkt: ze willen checken of de nieuwe aanwas hetero is. Dat gebeurt niet bewust, maar onbewust.

'Veel studenten weten niet hoe ze moeten ontgroenen en doen terug

wat hen is aangedaan. Maar je kunt er echt beter in worden. Toen ik bij de marine zat, bepaalden de oudere leden hoe zwaar het zou zijn op basis van hoe leuk ze het hadden. Die drie maanden waren één lange ontgroening met symbolische handelingen en rituelen. Bij de Koninklijke Militaire Academie was dat eerst ook zo, maar tegenwoordig gaat het er veel meer om of de belangrijke dingen goed worden aangeleerd. De begeleiders weten nu beter wat didactisch wel en niet goed werkt.

'Veel jonge studenten hebben tijdens ontgroeningen de behoefte om te schreeuwen. Dat is echt heel zwak. Als je dat moet doen om je autoriteit af te dwingen, heb je geen autoriteit. Bovendien: geschreeuw ervaren is intens, maar kun je ondergaan. Veel indrukwekkender is het als je een persoonlijk verhaal moet houden terwijl de ontgroeningscommissie muisstil is. Dan krijg je de kans om iets goed te doen. Dat vormt je veel meer dan wanneer er elke drie seconden wordt geschreeuwd dat je verhaal kut is. Dat is zinloze vernedering.'

Is vernederen altijd fout?

'Uit onderzoek blijkt dat het altijd averechts werkt en vooral vervreemding en wraakgevoelens opwekt. Vernederingen ondergaan kan wel leiden tot hechte jaarclubs, vanuit een soort traumaband, maar de leden hebben dan vaak weinig met de vereniging.'

Leidt een goede ontgroening altijd tot het smeden van een goede band?

'Nee, natuurlijk niet, dat hangt van veel meer factoren af. Ik spreek niemand meer van mijn tijd bij de marine, maar ik heb in die periode wel goede contacten met hen gehad. Datzelfde geldt voor veel van mijn studentenverenigingsgenoten. De ontgroening is puur de snelkookpan die jou inwijdt in de gemeenschap, maar dan moeten de echte vriendschappen nog bloeien.

'Ik denk dat studentontgroeningen wel degelijk nog een doel dienen.

We hebben een samenleving gecreëerd waarin we van elkaar zijn vervreemd, er een gebrek is aan verbinding en waarin studentenwelzijn onder druk staat. Een goede ontgroening kan bijdragen aan het vinden van die verbinding.'

Barend Last, *De kunst van het ontgroenen*. Uitgeverij Nieuw Amsterdam, 255 pp. €19,99

Misdaad tegen het klimaat

Zitten vervuilers in de toekomst in het beklaagdenbankje? Sjoerd Lopik onderzocht de rol van strafrecht in de strijd tegen klimaatverandering.

DOOR MARK REID
FOTO TACO VAN DER EB

'Van alle crises die op dit moment spelen is de klimaatcrisis misschien wel de grootste', vertelt Sjoerd Lopik, promovendus en advocaat. Volgens hem moet een dusdanig zorgwekken de crisis worden bestreden met elk mogelijk middel. Dus ook het strafrecht.

'Voordat ik mijn proefschrift ging schrijven deed ik als advocaat veel zaken voor het bedrijfsleven die met strafrecht te maken hadden. Ik zag allerlei delicten voorbijkomen: omkoping, witwassen, valsheid in geschrifte.

'Tegelijkertijd maakte ik me zorgen over klimaatverandering. Het viel me op dat ik dat in mijn praktijk nóóit tegenkwam. Toen heb ik een artikel geschreven over de mogelijkheden van het strafrecht om klimaatverandering tegen te gaan. Daarna had ik daar nog zoveel vragen over dat het eigenlijk uit de hand is gelopen en een proefschrift is geworden.

In mijn huidige praktijk als advocaat sta ik verschillende belangenorganisaties bij die voor een ambitieuzer klimaatbeleid opkomen.'

Dat soort clubs maken vaak gebruik van het recht om hun doe-

len te bereiken. Zo slaagde actiegroep Urgenda erin om een rechtszaak tegen de staat te winnen waarin werd afgedwongen dat Nederland de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 25 procent moest terugschroeven ten opzichte van 1990. Milieudefensie voerde een gedeeltelijk succesvolle zaak tegen Shell om emissies terug te dringen.

Toch maken deze organisaties nauwelijks gebruik van strafrecht om hun doelen te behalen. 'Bestuurs- en privaatrecht hebben ook hun sterke punten', aldus Lopik. 'Zo kunnen bestuursrechtelijke handhavers vaak veel sneller optreden door bijvoorbeeld een last onder dwangsom op te leggen. Daarnaast hebben die bestuursrechtelijke toezichthouders zoals de Nederlandse Emissieautoriteit specialistische kennis die nodig is om klimaatwetten te handhaven.

'Je kan je afvragen of het aan die belangenorganisaties moet zijn om zaken aan te kaarten. Hier is ook een rol weggelegd voor de staat die erop moet toezien of bedrijven zich aan hun verplichtingen houden. Voor de meest verregaande overtredingen is het bestuursrecht soms niet genoeg. In de ernstigste gevallen is een juridisch middel nodig waarmee je sanc-

ties zoals gevangenisstraffen of taakstraffen kan opleggen, en dan kom je bij het strafrecht uit.'

Het klimaatprobleem is zo groot dat je geen kans onbenut mag laten, betoogt Lopik. Je zou in ieder rechtsgebied moeten onderzoeken wat mogelijk is. Daarnaast wordt strafrecht meer dan andere rechtsgebieden geassocieerd met een gedragsveranderende werking. En gedragsbeïnvloeding is precies wat nodig is om klimaatverandering tegen te gaan.

'Op het gebied van klimaat bestaat veel morele verontwaardiging. En naarmate de gevolgen ernstiger worden, zal men misschien vaker naar het strafrecht kijken om gestalte te geven aan die verontwaardiging. Overheden hebben bijna geen krachtiger middel om uit te drukken dat bepaald gedrag moreel verkeerd is dan het strafrecht.'

Wat vervolging in klimaatzaken lastig maakt, is het feit dat er in het strafrecht vaak een duidelijk verband moet zijn tussen daad en het gevolg. Bij kleinschalige milieudelicten is dat nog enigszins duidelijk. Wie een vat olie in een natuurgebied dumpst, is strafbaar. Maar op klimaatniveau worden de causale verbanden al snel een stuk ingewikkelder.

In hoeverre is de uitstoot van één bepaalde fabriek de oorzaak van het smelten van de poolkappen? Als je vandaag bruinkool stookt, ben je dan al medeplichtig aan een heftige hittegolf morgen, ook al is die het gevolg van jarenlange opbouw van broeikasgassen? En misschien is de uitstoot van een enkel persoon niet voldoende om een klimaatramp te veroorzaken, maar die van duizenden personen samen wel? Is die ene persoon dan nog steeds strafbaar?

Om daarin duidelijkheid te scheppen moet de wetgever volgens Lopik normen stellen om te bepalen welke mate van uitstoot acceptabel is. Die normen beginnen al vorm te krijgen. 'De EU heeft zich met de Green Deal ten doel gesteld om in 2050 het eerste klimaatneutrale continent te zijn. In het kader daarvan zijn er inmiddels meer dan 150 wetten en projecten ontstaan, voornamelijk gericht op het bedrijfsleven. Die gaan bijvoorbeeld over bepaalde fabrieken, over de emissies van auto's of over de energie-efficiëntie van gebouwen.

'Als de EU zulke wetten maakt, is de Nederlandse overheid vaak verplicht om deze te implementeren. Op dat moment kan de staat kiezen om die overtredingen op te nemen in het strafrecht. Bij een groot aantal daarvan is dat intussen ook gebeurd.'

Dat er al mogelijkheden zijn om klimaatproblemen via het strafrecht aan te pakken betekent niet dat het al gebeurt. En dat is grotendeels te wijten aan een gebrek aan politieke wil. 'Waar het er in Nederland aan schort, is dat de milieuhandhaving ontzettend achterloopt. Soms is het zo simpel dat er gewoon te weinig mensen werken bij de handhavingsdien-

In hoeverre is de uitstoot van één fabriek de oorzaak van het smelten van de poolkappen?

Klimaatprotest op de A12, maart 2023

sten. Daar is inderdaad politieke wil voor nodig. Die is er zo nu en dan geweest, maar de investeringen in de handhaving waren telkens te klein om de achterstanden weg te werken.'

Ondanks de mogelijkheden van het strafrecht die Lopik in zijn proefschrift schetst, eindigt hij met een matigende opmerking. Strafrecht is nuttig om het klimaatprobleem mee aan te pakken maar het is geen panacee.

'Als je de hele tijd bezig bent met het strafrecht en klimaatverandering, dan kun je het idee krijgen dat strafrecht in zijn eentje de wereld kan redden. Maar hoe graag ik dat zou willen, dat is helaas niet het geval. Er is geen enkele technologische ontwikkeling, geen enkele wet, geen enkel rechtsgebied dat in zijn eentje dat klimaatprobleem kan oplossen.

'Het klimaatpanel van de Verenigde Naties heeft heel treffend samenvat wat er nodig is: *collective efforts at all levels*. Het strafrecht zou een van die *efforts* moeten zijn.'

Ga ik echt alles opschrijven?

Welke gruwelijkheden verslaggever Saskia Belleman ook hoort in de rechtszaal, ze weigert mee te doen aan sensatiezucht, vertelde ze tijdens de opnames van *College Tour: de podcast*. 'Juist bij *De Telegraaf* kan ik het verschil maken.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO QUIRINE ZEVEN/COLLEGE TOUR DE PODCAST!

Saskia Belleman (66) heeft geen goed woord over voor de mannelijke leden van het Amsterdams Studenten Corps die vrouwelijke leden in 2022 'sperma-emmers' noemden wier 'nek je moet kunnen breken om je lul erin te steken'. Het leidde niet tot een vervolging, maar het Openbaar Ministerie had op zijn minst een 'foei-gesprek' met de jongens kunnen voeren, vindt Belleman. 'Het om had ze moeten vragen of ze advocaat, rechter of officier willen worden en dat ze dat beter niet kunnen doen. Wat kunnen vrouwen straks verwachten van jongens die deze dingen zeggen? Het is laf en hufterig.' Aldus rechtbankverslaggever van *De Telegraaf* en maker van *Zij is van mij*, een podcast en boek over vrouwenmoord. Maandagavond was ze te gast bij *College Tour: de podcast*, gemaakt door de Leidse masterstudenten van journalistiek en nieuwe media onder leiding van tv-presentator en docent Twan Huys. In een volle Lipsiuszaal werd Belleman door Huys én een volle zaal studenten bevraagd over haar werk. Daar kwam een onderwerp dat Belleman zeer aan het hart gaat uitgebreid aan bod: femicide. Elke acht dagen wordt er in Nederland een vrouw vermoord, veelal door de partner of ex van de vrouw. 'Ik vind dat straffen

op dergelijk geweld best hoger mogen', antwoordt Belleman op de vraag van een student. 'Sterker, ik vind dat femicide in het Wetboek van Strafrecht zou moeten worden opgenomen. Moord en doodslag staat er al in en rechters kunnen de strafmaat al van specifieke omstandigheden laten afhangen. Maar je ziet dat dat niet altijd gebeurt. Alleen al voor de beeldvorming is het goed om het toch apart op te nemen in het Wetboek.' Maar preventie is minstens zo belangrijk. 'We moeten beginnen bij de opvoeding van jongens, hen aanspreken op hun gedrag jegens meisjes. Er moet worden afgeleerd dat jongens stoer moeten zijn en niet mogen huilen. Waarom niet?' Niet alle mannen zijn roofdieren, benadrukt Belleman. Maar ze ziet wel hoe velen zich op sociale media voelen aangevallen. 'Ik denk dan: laat de boodschap nou op je inwerken, en als je vindt dat je niet tot die groep behoort, spreek dan in ieder geval de mannen erop aan die zich wel op een verkeerde manier gedragen jegens vrouwen.' Datzelfde gebeurde in de weken na de moord op Lisa. Zelfs haar eigen *Telegraaf*-collega Wierd Duk voelde de behoefte om erop te reageren met de tweet: 'Niet te harden dat jongens en mannen nu generiek verdacht worden gemaakt.' 'Daarover heb ik hem opgebeld,' zegt Belleman. 'Ik vind het onzin dat mannen in zijn algemeenheid in het verdachtenbankje worden geplaatst, maar het zijn wel altijd mannen die het doen. Dat moet je dan wel kunnen benoemen.' Sommige mensen 'aan de rechterkant van het spectrum' stellen dat het probleem is ontstaan door de asielzoekers, zegt Huys. 'Dat is niet zo', reageert Belleman. 'Het loopt dwars door leeftijden, afkomst en opleidingsniveau heen. Het is dus ook niet zo dat je van dit probleem af bent als je alle grenzen sluit. *Dream on*.'

Volgens haar pakken andere landen het probleem serieuzer aan. 'Ik dacht dat Spanje typisch een macholand was, waar vrouwen het juist zwaar zouden hebben. Maar het is juist enorm voortvarend in het aanpakken van femicide, door mannen ervan te doordringen dat je een loser bent als je vrouwen slecht behandelt. Dat wil niet zeggen dat er nooit meer een vrouw wordt vermoord, maar het wordt wel serieus genomen en onderkend.' Een student vraagt welke rechtszaak Belleman het meest is bijgebleven. 'Wat ik heel schokkend vond en nooit meer vergeet was de Amsterdamse zedenzaak (van Robert M. die tientallen jonge kinderen seksueel misbruikte op kinderdagverblijven, *red.*). Hij selecteerde zijn slachtoffers op het feit dat ze zo klein waren dat ze nog niet konden praten. Daar heb ik dingen gehoord die ik liever niet had willen horen. Het had zo veel impact.' Het leidde ook tot discussie bij collega-verslaggevers: wat schrijf je wel en niet op? 'Je hoort zo veel gruwelijke details dat je je steeds moet afvragen: ga ik echt alles opschrijven? Ik heb toen duidelijk keuzes gemaakt. Je hoorde bijvoorbeeld over de link tussen een baby van acht dagen en een cockring. Kun je je dat voorstellen? Ik wilde niet uitleggen waar die voor werd gebruikt dus dat schreef ik niet op.' Ze voert 'dagelijks de discussie' in haar hoofd of bepaalde informatie relevant is voor het oordeel dat door de rechter wordt geveld. 'Zo ja, dan moeten mensen het weten. Of ga je hiermee de grens van de sensatiezucht over? Daar wil ik vandaan blijven.' Huys wil graag weten waarom ze voor *De Telegraaf* heeft gekozen. 'Ik zit daar heel erg op mijn plek', antwoordt ze. 'Ik denk dat mijn man me meer een *Volkskrant*- of *Parool*-type vindt. En dat had ook heel goed gekund. Maar bij *De Telegraaf* kan ik veel meer het verschil maken. De lezers van de *Volkskrant* of *NRC* zijn zelf de rechters, advocaten en officieren. Die hoeft ik niks uit te leggen. Terwijl ik het juist zo belangrijk vind om uit te leggen hoe de rechtsstaat werkt aan mensen die dat niet automatisch weten.' Door haar werk heeft ze geen ander mensbeeld gekregen, zegt ze. 'Wat ik in de rechtszaal hoor, is nog steeds de uitzondering. Ik heb het mooiste beroep van de wereld. Hoe komt het dat iemand tot een misdrijf in staat is? Dat is een vraag waar ik iedere dag mee naar de rechtbank ga.'

Een diplomatiek meesterwerk

De val van de Berlijnse muur, november 1989

Vijftig jaar geleden brachten de Helsinki-akkoorden de Koude Oorlog tot bedaren. Kai Hebel schreef een boek over hoe 35 landen het eens werden. 'Oorlog hoort bij wereldpolitiek, maar dat betekent niet dat er geen geweldloze alternatieven zijn.'

DOOR ELSE VAN DER STEEG
FOTO ANP/MAGNUM

Ik ben een kind van de Koude Oorlog', vertelt universitair docent Kai Hebel. 'Toen ik in de jaren tachtig opgroeide in West-Duitsland, kende ik geen verenigd Europa, ik kende geen verenigd Duitsland. Die verdeling was er gewoon: een West- en een Oost-Duitsland met een grens er tussen. Allebei de kanten hadden hun eigen voetbalteam, enzovoorts.'

'Op de middelbare school leerde ik over de Helsinki-akkoorden en op de een of andere manier is dat me bijgebleven. Ik verbaasde me erover dat zoveel landen, met een historie van conflict, bij elkaar konden komen voor onderhandelingen.' De Helsinki-akkoorden werden in 1975 gesloten door de leiders van 35 verschillende landen. Het doel was het bereiken van meer vreedzame banden tussen Oost, West, en de neutrale staten, en een verminderde dreiging in de Koude Oorlog. Staten zochten voorzichtig toenadering tot elkaar, en het was het begin van een meer open Sovjet-Unie. Het verdrag werd ondertekend door alle Europese landen behalve Albanië, en door de vs, de Sovjet-Unie en Canada. Voor de onderhandelingen werd in 1973 de Conferentie van Veiligheid en Samenwerking in Europa gehouden. Na het eind van de Sovjet-Unie, werd deze omgedoopt tot de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (ovse), waarvan

naast de leden uit 1975, ook onder andere Belarus en Oekraïne lid zijn. Een diplomatiek meesterwerk, noemt Hebel de akkoorden. Hij er een boek over dat hij woensdag presenteert tijdens een Studium Generale lezing. Dat de onderhandelingen plaatsvonden, was al verbazingwekkend, zegt hij. Maar dat er na drie jaar een akkoord op tafel lag, was een wonder. 'Tot die tijd onderhandelden landen meestal een op een. In Helsinki schoven 35 landen aan.' Doordat ze zich op de relatie tussen Oost en West richtten, ontstond een nieuwe kijk op veiligheid en samenwerking. 'Er was een begrip dat je, als je vrede wilt bereiken, uitwisseling moet hebben op alle niveaus. Overheden moeten met elkaar praten, maar er moet ook contact zijn tussen de maatschappijen.' In het akkoord staan afspraken zoals de mogelijkheid om vrij te kunnen bewegen van

de ene naar de andere kant van het IJzeren Gordijn. Het zou mogelijk moeten zijn om met iedereen te trouwen ongeacht land van herkomst en overal te studeren. 'Dat is tot vandaag de dag invloedrijk geweest: het biedt veiligheid en bescherming aan de gewone burger.' Toch was de ontvangst matig. In het Westen berichtten de media negatief over het akkoord. 'Het werd verkeerd begrepen. Media in de Verenigde Staten noemden het een overwinning voor de Sovjet-Unie.' Maar dat klopt niet, vertelt Hebel. Dat was wel de propaganda die de Sovjet-Unie verspreidde, en inderdaad, het initiatief tot een vredesakkoord kwam ook sinds 1954 al van die kant. Maar in de uiteindelijke akkoorden moesten de Oostelijke landen juist veel concessies doen. Sterker nog, een van de afspraken luidde dat de akkoorden voor iedereen beschikbaar moesten zijn. Veel landen achter het IJzeren Gordijn publiceerden ze dan ook in de gratis kranten, met als gevolg dat miljoenen burgers de tekst daadwerkelijk lazen. Ze werden zich bewust van hun rechten, zoals vrijheid van religie en beweging. Er volgde een piek in visumaanvragen. 'Het werd een punt van schaamte voor de communistische overheden, die zich ineens realiseerden dat ze te veel concessies hadden gedaan.' Toch was niet meedoen geen optie. 'Juist de Sovjet-Unie had

aangedrongen op een vredesakkoord dat er na de Tweede Wereldoorlog nooit echt was gekomen. Bovendien was het een paradepaardje van ussr-leider Breznev, die ervan overtuigd was dat dit de kroon zou zijn op zijn politieke carrière. Hij wilde ook koste wat kost een nucleaire oorlog voorkomen.' Daar komt bij dat het voor de Russen moeilijk was om de onderhandelingsstafel te verlaten, zegt Hebel. 'Toen ze eenmaal waren aangeschoven, werd vertrekken moeilijker. Je hebt er dan al tijd, energie en prestige in gestoken en je weet niet hoe het gaat eindigen. De uitkomst kan geweldig zijn, maar als je eerder vertrekt loop je het risico alles te verliezen.' Op een gegeven moment gaat dit zichzelf in stand houden, helemaal als onderhandelingen lang duren, zoals de drie jaar van de Helsinki-onderhandelingen. Hebel: 'Daar zit ook een les voor vandaag de dag. Hoewel Rusland nu niet openstaat voor onderhandelingen, is het wel een belangrijk diplomatiek middel om te onthouden. Mensen lijken het belang van onderhandelen te vergeten, terwijl het wel de *backbone* van de wereldpolitiek is.' Dat heeft deels te maken met een negatieve *bias* in de media, denkt hij. 'Er is een constante stroom aan verslaggeving over het lijden in Gaza, het lijden in Oekraïne. De negatieve aspecten worden veel meer belicht: iedere explosie, iedere militaire aanval, iedere terroristische aanval. Maar we vergeten soms de positievere aspecten, zoals de vredesonderhandelingen die wél standhouden.' De ovse is hierin een onderbenut instrument, denkt Hebel. 'Mogelijk kan de organisatie op termijn een rol spelen in het overzien van een vredesakkoord tussen Rusland en Oekraïne. En ook al is Rusland niet bereid om nu te onderhandelen, gebeurt het wel op kleinere schaal: ook iedere gevangenenuitwisseling is diplomatiek. 'Natuurlijk zijn oorlog en conflict onderdeel van wereldpolitiek. Maar dat betekent niet dat er geen geweldloze alternatieven zijn. Diplomatiek is een belangrijk onderdeel in die gereedschapskist en dat moeten we niet vergeten.'

Kai Hebel, *Britain, Détente, and the Helsinki csce: 'Fathers of the Final Act'*. Routledge, 308 pgs, €175 (ebook €44,19)
Studium Generale-lezing: *De Helsinki-akkoorden 50 jaar later: tijdloos meesterwerk of relikwie uit de Koude Oorlog?*, Anna van Buerenplein, zaal 2.01, 17 september 17:15 u

Still uit *Henry Fonda for President* van Alexander HorwathStill uit *Face Value* van Johan van der Keuken

Het hoeft niet objectief te zijn

Is het fictie of een feitelijke documentaire? Volgende week start het eerste Leiden Essay Film Festival. 'Studenten zullen veel meer beeld gaan gebruiken in plaats van scripties te schrijven.'

DOOR MARK REID

Erik Viskil, hoogleraar research and discourse in artistic practice en directeur van de Academy of Creative and Performing Arts (ACPA), geeft college over de essayfilm en is ook een van de programmeurs van het eerste Leiden Essay Film Festival dat zondag van start gaat. Volgens hem is de essayfilm een meer subjectieve variant van de 'feitelijke' documentaire. 'De kunstenaar Hans Richter zei rond 1940 over de documentaire dat er eigenlijk een ander soort film nodig was die over de werkelijkheid gaat. Die meer onderzoekend is en meer avontuurlijk. Waarin dingen worden uitgeprobeerd. En waarin ook fictie gebruikt kan worden om de werkelijkheid beter te begrijpen. 'Als je nog verder teruggaat in de tijd vind je de Russische regisseur Sergej Eisenstein die een film wilde maken over *Das Kapital* van Karl Marx. Een totaal abstract onderwerp, een totaal abstract boek. Dat heeft hij uiteindelijk nooit gedaan, maar dat soort ideeën vormt de grondslag van de essayfilm. Afstappen van de documentaire die ernaar streeft objectief te zijn, maar juist vanuit een openlijk subjectieve blik en ook reflectief over de filmmaker zelf.' Op het festival zijn er dan ook verschillende films te zien waarin de blik van de filmmaker zelf nadrukkelijk naar voren komt. Viskil tikt de film *Nowhere Near*, waarin maker

Miko Reverezza na jaren met zijn grootmoeder in de VS te hebben gewoon terugkeert naar zijn geboorteland de Filippijnen. Het resultaat is een heel persoonlijk verhaal waarin Reverezza zijn gespleten identiteit en de koloniale banden tussen de VS en de Filippijnen onderzoekt. 'We hebben ook twee films van de Vietnamese filmmaker Nguyễn Trinh Thi die allebei erg bijzonder zijn. *Letters from Panduranga* gaat over een bevolkingsgroep in Vietnam die wordt bedreigd door de bouw van een kerncentrale.' In de film worden echte beelden afgewisseld met een briefwisseling van een fictief stel uit het plaatselijke dorp. Aansluitend op de film is er een gesprek met Laura Rascaroli, hoogleraar film and screen media aan University College Cork in Ierland. Deze eerste editie van het filmfestival vloeit voort uit de populaire colleges die Viskil en zijn collega's geven over essayfilms. Maar behalve onderwerpen voor colleges vormen essayfilms volgens Viskil ook inspiratie voor toekomstige vormen van universitair onderwijs. 'Zoals we nu studeren of scripties schrijven, daarvan geloven wij niet dat dat over twintig jaar nog gebeurt. Wij denken dat studenten veel meer beeld zullen gebruiken. We kijken de hele dag op onze telefoons en als je studeert word je ineens geacht vooral te schrijven. De makers van deze films laten ons zien welke mogelijkheden er zijn in het gebruik van beeld, van de camera en van geluid. In onderzoek, maar ook in onderwijs.'

Leiden Essay Film Festival, Kijkhuis & De Lakenhal, 14-16 september, €10 (studenten €8)

Amazing Snake vertolkt vrijdag powerballads in de Nobel

Vrijdag viert de Nobel 'De Nacht van de Powerballad'. Musicoloog Carlos Roos Muñoz verklaart het succes van het genre, dat teruggrijpt op zowel Mozart als Middeleeuwse monniken. 'Als alle spanning wegvalt, gaat de stem omhoog.'

DOOR ELSE VAN DER STEEG

'Mijn favoriete powerballad? Dat is "Don't Cry" van Guns 'n Roses. Als tiener kreeg ik die op een cassettebandje van een vriend. Ik speelde het af, spoelde het bandje terug, en speelde het opnieuw af. Telkens opnieuw. Na een jaar kreeg ik het hele album van mijn vader.' Op 12 september is 'De Nacht van de Powerballad' in de Nobel. 'Zing je longen uit je lijf', belooft het programma, en daar lenen powerballads zich inderdaad uitstekend voor. Het zijn vaak nummers met een flinke portie nostalgie en een hoog meebrelgehalte. Maar hoe komt dat eigenlijk? Carlos Roos Muñoz is docent bij de Academy of Creative and Performing Arts (ACPA), doet onder meer onderzoek naar culturele musicologie en legt het uit. 'De powerballad heeft een paar herkenbare eigenschappen: laag tempo, sentimenteel thema. Dat kan romantiek zijn, maar bijvoorbeeld ook liefde voor je land, nostalgie, familie of het verlies van een geliefde.

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leiden-univ.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijftendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, t +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie:

Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:

Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marciëlle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steege@mare.leidenuniv.nl
Tirza de Graaf (stagiair)

Medewerkers:

Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Emma van Kalmthout | Henrik Laban | Marieke Noltén | Zahra Menguellati

Art direction en vormgeving:

Marcel van den Berg, jootsmarcellis.nl

Fotografie:

Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties:

Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk:

Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties:

Bureau van Vliet B.V., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, Telefoon 023 - 571 47 45, E-mail sales@bureauvanvliet.com bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:

Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

Download nu de Mare-app

De Nacht van de Powerballad. Live hardrock karaoke met Amazing Snake, vrijdag 12 september, 19.30, €15,90

‘Je moet ons bier altijd eerst zelf proeven’

DOOR MARIEKE NOLTEN
FOTO MARC DE HAAN

Hoe ben je in deze brouwerij beland?

‘Toen ik terugkwam van mijn minor in Marokko had ik geen baan. Ik had eerder in de horeca gewerkt en dat was wel leuk, maar ik wilde iets meer een “oemf”. Toen zag ik dat ze mensen nodig hadden bij Brouwerij Pronck. Nu leid ik als *tour guide* groepen van twintig tot veertig man rond in de brouwerij en laat ik ze biertjes proeven, en als *event crewer* sta ik op festivals Pronck-biertjes te tappen.’

Heeft dat wel een ‘oemf’-gevoel?

‘Bier brouwen is gewoon een kunst. Pronck maakt heel veel verschillende

biertjes en ook veel lokaal bier, met bijvoorbeeld producten uit de Hortus botanicus of van Cronesteyns Hof. Daar is een imker die honing levert voor ons Tripelbier. Dat hele ambachtsproces erachter geeft het iets extra’s.

‘Soms werken we op festivals en dan rijd ik daarheen met zo’n grote bus met allemaal fusten achterin. Dat vind ik ook altijd wat hebben. Je staat daar lekker de hele dag met mensen te kletsen. Dan heb je een soort twee-in-één: zo’n vet event, maar je bent ook aan het werk. ‘Het is heel sociaal. Mensen zijn altijd vrolijk in deze setting, dat maakt het

heel gezellig. En ja, je leert meer van bier dan je normaal gesproken zou doen.’

Ben je echte bierkenner?

‘Ik wist al wel wat van bier af en ben ook vaak in België geweest waar ik verschillende speciaalbiertjes heb geproefd, maar ik denk dat sommige vrienden van mij een grotere kenner zijn dan ik. Maar je wordt goed opgeleid bij Pronck, zodat je alles weet over het brouwproces, maar ook bijvoorbeeld over de oprichting en andere zaken. ‘Laatst heb ik een hele dag meegelopen in de brouwerij. Dat was echt wel vet om te zien, en het is echt hard werk. Het is heel veel schoonmaken, alles moet zo steriel mogelijk blijven. Je moet heel wat emmers water tillen en echt goed kunnen rekenen. Eigenlijk is het gewoon scheikunde: je moet precies weten hoeveel water, gist, hop of mout erin moet.’

Mag je ook proeven?

Jazeker, dat moet zelfs. Als wij de tap aansluiten of een nieuw fust vervangen moeten wij altijd eerst proeven om te checken of het bier goed smaakt. Zo is het recept van Hortus-bier eigenlijk nooit precies hetzelfde, de producten uit de Hortus verschillen per seizoen. Daarnaast mogen we per maand een x aantal biertjes meenemen naar huis om goed te proeven.

Welk biertje zou jij brouwen als je het voor het zeggen had?

‘Ik zou voor de meest unieke combinatie gaan. Ik houd zelf ook heel veel van koffie, dus een biertje dat naar koffie smaakt, met vanille. Een soort porter dus. Dan heb je zoet en koffie, maar het is ook bier.’

COLUMN | MATHIJS DE JONG

Waarom vernederaars nooit zullen verdwijnen

Een stem, rappend als het geluid van een decoupeerzaag, schalde door de stiltecoupé. Een korte blik richting de bron van al dat kabaal bevestigde mijn vermoeden.

Een ietwat ielige jongen, gehuld in het klassiek geworden uniform van de stuko student (longsleeve, jeans en afgetrapte witte sneakers) zat onderuitgezakt in de koningsblauwe, met vlekken besmeurde treinstoel. Zijn haren waren in een grove middenscheiding gekamd, de lange lokken achter de oren gestoken. Haren die glommen, hetzij van het net-gewassen-zijn, hetzij van het vet dat zich als was door zijn coupe gemengd had.

Hoewel ik zijn naam niet kende, stelde ik mij al luisterend voor dat hij wel Rogier moest

heten. Met nadruk op die laatste RRRRR.

Naast en tegenover hem zaten twee jongens van hetzelfde type. De een sliep, en de ander luisterde aandachtig naar hetgeen Rogier te melden had. ‘Jaaa gast... ik vond J-W ook echt ziek a-relaxed.’ En hoewel er soms een dappere Karen in ons midden is die een dergelijke kakofonie met één verbeterd blik, met één goede sneer in de kiem weet te smoren, was deze er die ochtend niet bij, en luisterde de gehele coupé stilletjes mee met het door de twee jongemannen gevoerde gesprek. ‘Inderdaad, gast...’

Na nog geen tien minuten te hebben meegeluisterd, concludeerde ik dat Rogier c.s. *twaarzen* waren. Aan die vaststelling kwam geen hogere wiskunde te pas, nu beiden het hadden over ‘kampweek’ (en nee, daar bedoel ik niet mee de week waarin je gezellig met elkander gaat kamperen), en het feit dat een ‘beetje machtsmisbruik’ jegens die ‘nullen’ best wel ‘meui’ is. En hoewel ik geen sociologische of wetenschappelijke artikelen heb kunnen vinden (de zoekterm ‘twaars’ in de online catalogus van Universiteit Leiden levert als resultaat slechts een artikel over chlamydia op?!), zou ik willen stellen dat het ‘twaarzencomplex’ een sociologisch fenomeen is dat met

recht een promotieonderzoek verdient.

Daar waar hij (het zijn vrijwel altijd mannen) in het voorafgaande jaar als eerstejaarsstudent veelal het slachtoffer was van vernederingen van, en K.U.T.-taakjes voor meerderejaarsstudenten, is hij nu als tweedejaars voor het eerst zelf in de positie van vernederaar, en niet langer in die van de vernederde.

Het complex dat dan ontstaat maakt dat de twaars meent recht te hebben op alles en iedereen. In het goede geval duurt het complex tot aan het moment dat de introductietijd van de eerstejaars achter de rug is, in het slechte geval duurt het complex het gehele tweede studiejaar.

Uiteraard denkt de lezer nu: maar waarom zet die tweedejaars geen heuse ‘cultuurshift’ in gang waardoor die hele toxische sfeer van het ‘erbij horen’ door jezelf eerst te moeten vernederen eindelijk ophoudt?

Goed punt! Dat heb ik mij ook weleens afgevraagd. Maar jezelf dat afvragen is een beetje als geloven dat er mensen zijn die een baan aan de Zuidas ambiëren om eenmaal als partner de exploitatieve *up-or-out*-piramidestructuur af te schaffen. Nee, het twaarzencomplex is *here to stay*.

Mathijs de Jong is student rechten

‘Wat “machtsmisbruik” jegens die “nullen” is best wel “meui”